

ne licet possum eam mortem absolute sumptum appetere.

Ratio 2. p. Quia praecepto obediendum est. Ergo.

Ratio 3. p. Conformati divine voluntati in volto formalis, est intendere eudem scopum, seu finem quem intendit Deus, nam Dei gloria, ut dicunt est in Not. Sed ad hoc tenet in omni actu deliberato, ut sit virtuosus; nam ut arguit Angel. Doctor in art. 9. cit. *primum in quolibet genere est mensura, & ratio omnium que sunt illis generis.*

Voluntas autem divina sit prima. Ergo. Ut ergo in volto formalis voluntas nostra sit (utinam) sicut in Heliotropium, quod non immixtum sponsa Solis appellatur, eo quod, iu sponsa ad omnem sponsi numentum, & dictum, ita illud ad omnem Solis moumentum, vel pejor: quia non afferat novam bonitatem, vel malitiam. Ergo nec essentialiter beatior, nec, ut ita dicam, damnator.

Ratio 4. p. Actus externo non correspondet novum praemium essentialis beatitudinis, consistens in visione beatifica, sed tantum secundum quid: nec nova peccata essentialis, sed solum accidentalis.

Ratio 5. p. Quia juxta dicta & probata homo per actum exterrimus praeceps non redditus simpliciter melior vel pejor: quia non afferat novam bonitatem, vel malitiam. Ergo nec essentialiter beatior, nec, ut ita dicam, damnator.

Ratio 6. p. Apud Deum voluntas reputatur pro facto, ut habet communis Partem, in bono & in malo. Nam qui viderit maleum ad conspicendam eam, jam machatus est eam in corde suo.

Ratio 7. p. Et ante oculos Dei nunquam vacua est manus a manere, si fuerit area cordis repleta bona voluntate, ait Gregor. Mi. homil. 5. in Evang. Et hoc patet Luc. 21. ubi duo aera pauperis videtur preferuntur oblationibus divitium. *Subsim:* Sed si actus externus interno adderet specialem intrinsecam bonitatem, vel malitiam, & consequenter novum primum, vel supplicium essentialis, tunc apud Deum voluntas non reputatur pro facto.

Ratio 8. p. Apud Deum voluntas reputatur pro facto, ut habet communis Partem, in bono & in malo. Nam qui viderit maleum ad conspicendam eam, jam machatus est eam in corde suo.

Ratio 9. p. Quoddam, vel scandalum non sequitur ex actu merito interno, ut patet. Item quod aliquando ei addat aliquid bonitatis ex speciali prærogativa, privilegio, vel institutione, qualiter effectus Sacramentorum ex opere operato sequuntur, non ad desiderium recipiendi, sed ad solos actus exteriores receptionis. Item aurelianus martyris datus soli interno actu ejus, & solum martyrum exterrimus canteras gratiam ex opere operato, non vero votum ejus. Professio solemnis externa dirimit matrimonium ratum, &c.

Ratio 10. p. Ceterum pariter est, quod actus externus aliquando per accidens actu interno superaddat specialem malitiam, nam ratione danni, aut scandali secuti: qua de causa sepe in foro poniatur. Quod damnum, vel scandalum non sequitur ex actu merito interno, ut patet. Item quod aliquando ei addat aliquid bonitatis ex speciali prærogativa, privilegio, vel institutione, qualiter effectus Sacramentorum ex opere operato sequuntur, non ad desiderium recipiendi, sed ad solos actus exteriores receptionis. Item aurelianus martyris datus soli interno actu ejus, & solum martyrum exterrimus canteras gratiam ex opere operato, non vero votum ejus. Professio solemnis externa dirimit matrimonium ratum, &c.

Ratio 11. p. Ceterum pariter est, quod actus externus aliquando per accidens actu interno superaddat specialem malitiam, nam ratione danni, aut scandali secuti: qua de causa sepe in foro poniatur. Quod damnum, vel scandalum non sequitur ex actu merito interno, ut patet. Item quod aliquando ei addat aliquid bonitatis ex speciali prærogativa, privilegio, vel institutione, qualiter effectus Sacramentorum ex opere operato sequuntur, non ad desiderium recipiendi, sed ad solos actus exteriores receptionis. Item aurelianus martyris datus soli interno actu ejus, & solum martyrum exterrimus canteras gratiam ex opere operato, non vero votum ejus. Professio solemnis externa dirimit matrimonium ratum, &c.

Ratio 12. p. Ceterum pariter est, quod actus externus aliquando per accidens actu interno superaddat specialem malitiam, nam ratione danni, aut scandali secuti: qua de causa sepe in foro poniatur. Quod damnum, vel scandalum non sequitur ex actu merito interno, ut patet. Item quod aliquando ei addat aliquid bonitatis ex speciali prærogativa, privilegio, vel institutione, qualiter effectus Sacramentorum ex opere operato sequuntur, non ad desiderium recipiendi, sed ad solos actus exteriores receptionis. Item aurelianus martyris datus soli interno actu ejus, & solum martyrum exterrimus canteras gratiam ex opere operato, non vero votum ejus. Professio solemnis externa dirimit matrimonium ratum, &c.

Ratio 13. p. Ceterum pariter est, quod actus externus aliquando per accidens actu interno superaddat specialem malitiam, nam ratione danni, aut scandali secuti: qua de causa sepe in foro poniatur. Quod damnum, vel scandalum non sequitur ex actu merito interno, ut patet. Item quod aliquando ei addat aliquid bonitatis ex speciali prærogativa, privilegio, vel institutione, qualiter effectus Sacramentorum ex opere operato sequuntur, non ad desiderium recipiendi, sed ad solos actus exteriores receptionis. Item aurelianus martyris datus soli interno actu ejus, & solum martyrum exterrimus canteras gratiam ex opere operato, non vero votum ejus. Professio solemnis externa dirimit matrimonium ratum, &c.

Ratio 14. p. Ceterum pariter est, quod actus externus aliquando per accidens actu interno superaddat specialem malitiam, nam ratione danni, aut scandali secuti: qua de causa sepe in foro poniatur. Quod damnum, vel scandalum non sequitur ex actu merito interno, ut patet. Item quod aliquando ei addat aliquid bonitatis ex speciali prærogativa, privilegio, vel institutione, qualiter effectus Sacramentorum ex opere operato sequuntur, non ad desiderium recipiendi, sed ad solos actus exteriores receptionis. Item aurelianus martyris datus soli interno actu ejus, & solum martyrum exterrimus canteras gratiam ex opere operato, non vero votum ejus. Professio solemnis externa dirimit matrimonium ratum, &c.

Ratio 15. p. Ceterum pariter est, quod actus externus aliquando per accidens actu interno superaddat specialem malitiam, nam ratione danni, aut scandali secuti: qua de causa sepe in foro poniatur. Quod damnum, vel scandalum non sequitur ex actu merito interno, ut patet. Item quod aliquando ei addat aliquid bonitatis ex speciali prærogativa, privilegio, vel institutione, qualiter effectus Sacramentorum ex opere operato sequuntur, non ad desiderium recipiendi, sed ad solos actus exteriores receptionis. Item aurelianus martyris datus soli interno actu ejus, & solum martyrum exterrimus canteras gratiam ex opere operato, non vero votum ejus. Professio solemnis externa dirimit matrimonium ratum, &c.

Ratio 16. p. Ceterum pariter est, quod actus externus aliquando per accidens actu interno superaddat specialem malitiam, nam ratione danni, aut scandali secuti: qua de causa sepe in foro poniatur. Quod damnum, vel scandalum non sequitur ex actu merito interno, ut patet. Item quod aliquando ei addat aliquid bonitatis ex speciali prærogativa, privilegio, vel institutione, qualiter effectus Sacramentorum ex opere operato sequuntur, non ad desiderium recipiendi, sed ad solos actus exteriores receptionis. Item aurelianus martyris datus soli interno actu ejus, & solum martyrum exterrimus canteras gratiam ex opere operato, non vero votum ejus. Professio solemnis externa dirimit matrimonium ratum, &c.

Ratio 17. p. Ceterum pariter est, quod actus externus aliquando per accidens actu interno superaddat specialem malitiam, nam ratione danni, aut scandali secuti: qua de causa sepe in foro poniatur. Quod damnum, vel scandalum non sequitur ex actu merito interno, ut patet. Item quod aliquando ei addat aliquid bonitatis ex speciali prærogativa, privilegio, vel institutione, qualiter effectus Sacramentorum ex opere operato sequuntur, non ad desiderium recipiendi, sed ad solos actus exteriores receptionis. Item aurelianus martyris datus soli interno actu ejus, & solum martyrum exterrimus canteras gratiam ex opere operato, non vero votum ejus. Professio solemnis externa dirimit matrimonium ratum, &c.

Ratio 18. p. Ceterum pariter est, quod actus externus aliquando per accidens actu interno superaddat specialem malitiam, nam ratione danni, aut scandali secuti: qua de causa sepe in foro poniatur. Quod damnum, vel scandalum non sequitur ex actu merito interno, ut patet. Item quod aliquando ei addat aliquid bonitatis ex speciali prærogativa, privilegio, vel institutione, qualiter effectus Sacramentorum ex opere operato sequuntur, non ad desiderium recipiendi, sed ad solos actus exteriores receptionis. Item aurelianus martyris datus soli interno actu ejus, & solum martyrum exterrimus canteras gratiam ex opere operato, non vero votum ejus. Professio solemnis externa dirimit matrimonium ratum, &c.

Ratio 19. p. Ceterum pariter est, quod actus externus aliquando per accidens actu interno superaddat specialem malitiam, nam ratione danni, aut scandali secuti: qua de causa sepe in foro poniatur. Quod damnum, vel scandalum non sequitur ex actu merito interno, ut patet. Item quod aliquando ei addat aliquid bonitatis ex speciali prærogativa, privilegio, vel institutione, qualiter effectus Sacramentorum ex opere operato sequuntur, non ad desiderium recipiendi, sed ad solos actus exteriores receptionis. Item aurelianus martyris datus soli interno actu ejus, & solum martyrum exterrimus canteras gratiam ex opere operato, non vero votum ejus. Professio solemnis externa dirimit matrimonium ratum, &c.

Ratio 20. p. Ceterum pariter est, quod actus externus aliquando per accidens actu interno superaddat specialem malitiam, nam ratione danni, aut scandali secuti: qua de causa sepe in foro poniatur. Quod damnum, vel scandalum non sequitur ex actu merito interno, ut patet. Item quod aliquando ei addat aliquid bonitatis ex speciali prærogativa, privilegio, vel institutione, qualiter effectus Sacramentorum ex opere operato sequuntur, non ad desiderium recipiendi, sed ad solos actus exteriores receptionis. Item aurelianus martyris datus soli interno actu ejus, & solum martyrum exterrimus canteras gratiam ex opere operato, non vero votum ejus. Professio solemnis externa dirimit matrimonium ratum, &c.

Ratio 21. p. Ceterum pariter est, quod actus externus aliquando per accidens actu interno superaddat specialem malitiam, nam ratione danni, aut scandali secuti: qua de causa sepe in foro poniatur. Quod damnum, vel scandalum non sequitur ex actu merito interno, ut patet. Item quod aliquando ei addat aliquid bonitatis ex speciali prærogativa, privilegio, vel institutione, qualiter effectus Sacramentorum ex opere operato sequuntur, non ad desiderium recipiendi, sed ad solos actus exteriores receptionis. Item aurelianus martyris datus soli interno actu ejus, & solum martyrum exterrimus canteras gratiam ex opere operato, non vero votum ejus. Professio solemnis externa dirimit matrimonium ratum, &c.

Ratio 22. p. Ceterum pariter est, quod actus externus aliquando per accidens actu interno superaddat specialem malitiam, nam ratione danni, aut scandali secuti: qua de causa sepe in foro poniatur. Quod damnum, vel scandalum non sequitur ex actu merito interno, ut patet. Item quod aliquando ei addat aliquid bonitatis ex speciali prærogativa, privilegio, vel institutione, qualiter effectus Sacramentorum ex opere operato sequuntur, non ad desiderium recipiendi, sed ad solos actus exteriores receptionis. Item aurelianus martyris datus soli interno actu ejus, & solum martyrum exterrimus canteras gratiam ex opere operato, non vero votum ejus. Professio solemnis externa dirimit matrimonium ratum, &c.

Ratio 23. p. Ceterum pariter est, quod actus externus aliquando per accidens actu interno superaddat specialem malitiam, nam ratione danni, aut scandali secuti: qua de causa sepe in foro poniatur. Quod damnum, vel scandalum non sequitur ex actu merito interno, ut patet. Item quod aliquando ei addat aliquid bonitatis ex speciali prærogativa, privilegio, vel institutione, qualiter effectus Sacramentorum ex opere operato sequuntur, non ad desiderium recipiendi, sed ad solos actus exteriores receptionis. Item aurelianus martyris datus soli interno actu ejus, & solum martyrum exterrimus canteras gratiam ex opere operato, non vero votum ejus. Professio solemnis externa dirimit matrimonium ratum, &c.

Ratio 24. p. Ceterum pariter est, quod actus externus aliquando per accidens actu interno superaddat specialem malitiam, nam ratione danni, aut scandali secuti: qua de causa sepe in foro poniatur. Quod damnum, vel scandalum non sequitur ex actu merito interno, ut patet. Item quod aliquando ei addat aliquid bonitatis ex speciali prærogativa, privilegio, vel institutione, qualiter effectus Sacramentorum ex opere operato sequuntur, non ad desiderium recipiendi, sed ad solos actus exteriores receptionis. Item aurelianus martyris datus soli interno actu ejus, & solum martyrum exterrimus canteras gratiam ex opere operato, non vero votum ejus. Professio solemnis externa dirimit matrimonium ratum, &c.

Ratio 25. p. Ceterum pariter est, quod actus externus aliquando per accidens actu interno superaddat specialem malitiam, nam ratione danni, aut scandali secuti: qua de causa sepe in foro poniatur. Quod damnum, vel scandalum non sequitur ex actu merito interno, ut patet. Item quod aliquando ei addat aliquid bonitatis ex speciali prærogativa, privilegio, vel institutione, qualiter effectus Sacramentorum ex opere operato sequuntur, non ad desiderium recipiendi, sed ad solos actus exteriores receptionis. Item aurelianus martyris datus soli interno actu ejus, & solum martyrum exterrimus canteras gratiam ex opere operato, non vero votum ejus. Professio solemnis externa dirimit matrimonium ratum, &c.

Ratio 26. p. Ceterum pariter est, quod actus externus aliquando per accidens actu interno superaddat specialem malitiam, nam ratione danni, aut scandali secuti: qua de causa sepe in foro poniatur. Quod damnum, vel scandalum non sequitur ex actu merito interno, ut patet. Item quod aliquando ei addat aliquid bonitatis ex speciali prærogativa, privilegio, vel institutione, qualiter effectus Sacramentorum ex opere operato sequuntur, non ad desiderium recipiendi, sed ad solos actus exteriores receptionis. Item aurelianus martyris datus soli interno actu ejus, & solum martyrum exterrimus canteras gratiam ex opere operato, non vero votum ejus. Professio solemnis externa dirimit matrimonium ratum, &c.

Ratio 27. p. Ceterum pariter est, quod actus externus aliquando per accidens actu interno superaddat specialem malitiam, nam ratione danni, aut scandali secuti: qua de causa sepe in foro poniatur. Quod damnum, vel scandalum non sequitur ex actu merito interno, ut patet. Item quod aliquando ei addat aliquid bonitatis ex speciali prærogativa, privilegio, vel institutione, qualiter effectus Sacramentorum ex opere operato sequuntur, non ad desiderium recipiendi, sed ad solos actus exteriores receptionis. Item aurelianus martyris datus soli interno actu ejus, & solum martyrum exterrimus canteras gratiam ex opere operato, non vero votum ejus. Professio solemnis externa dirimit matrimonium ratum, &c.

Ratio 28. p. Ceterum pariter est, quod actus externus aliquando per accidens actu interno superaddat specialem malitiam, nam ratione danni, aut scandali secuti: qua de causa sepe in foro poniatur. Quod damnum, vel scandalum non sequitur ex actu merito interno, ut patet. Item quod aliquando ei addat aliquid bonitatis ex speciali prærogativa, privilegio, vel institutione, qualiter effectus Sacramentorum ex opere operato sequuntur, non ad desiderium recipiendi, sed ad solos actus exteriores receptionis. Item aurelianus martyris datus soli interno actu ejus, & solum martyrum exterrimus canteras gratiam ex opere operato, non vero votum ejus. Professio solemnis externa dirimit matrimonium ratum, &c.

Ratio 29. p. Ceterum pariter est, quod actus externus aliquando per accidens actu interno superaddat specialem malitiam, nam ratione danni, aut scandali secuti: qua de causa sepe in foro poniatur. Quod damnum, vel scandalum non sequitur ex actu merito interno, ut patet. Item quod aliquando ei addat aliquid bonitatis ex speciali prærogativa, privilegio, vel institutione, qualiter effectus Sacramentorum ex opere operato sequuntur, non ad desiderium recipiendi, sed ad solos actus exteriores receptionis. Item aurelianus martyris datus soli interno actu ejus, & solum martyrum exterrimus canteras gratiam ex opere operato, non vero votum ejus. Professio solemnis externa dirimit matrimonium ratum, &c.

Ratio 30. p. Ceterum pariter est, quod actus externus aliquando per accidens actu interno superaddat specialem malitiam, nam ratione danni, aut scandali secuti: qua de causa sepe in foro poniatur. Quod damnum, vel scandalum non sequitur ex actu merito interno, ut patet. Item quod aliquando ei addat aliquid bonitatis ex speciali prærogativa, privilegio, vel institutione, qualiter effectus Sacramentorum ex opere operato sequuntur, non ad desiderium recipiendi, sed ad solos actus exteriores receptionis. Item aurelianus martyris datus soli interno actu ejus, & solum martyrum exterrimus canteras gratiam ex opere operato, non vero votum ejus. Professio solemnis externa dirimit matrimonium ratum, &c.

De Virtutibus.

ter novam malitiam accidentalem, tum propter variaria incommoda actui externo præcisè corresponden-
tia, v. g. damnum, scandalum, onus, restitutionis,
censura Ecclesiastica, &c.

TRACTATUS IV.

De Virtutibus, Vitiis, & Peccatis.

Ex 1. 2. à Q. 56. usque ad 90. exclusive.

Postquam cum Angelico Doctore consideravimus actus humanos, tum in esse physico, tum in esse mortis examinanda sicut eorum principia, que sunt habitus, nimirum virtus, ut principium actus boni: virtutum, ut principium actus malorum.

EXAMEN I.

De Essentia, subjecto, divisione, ac proprietate virtutis.

S. Thom. à Q. 56. usque ad Quest. 71. exclusive.

QUÆR. I. Teneture Confessarius habere notiam virtutis & vitiis?

I. Respondeo. Quoniam; Ratio. Tum quia Confessor est Iudex, ac debet discernere inter virtutem, & vitiorem actus, vel inter lepram & non lepram;

est Doctor, ideoque penitentem docere debet viam & amorem virtutis, de qua Plato ait: *Si oculis cerneretur, mirabiles sapientis amores excitarentur.*

Tum etiam, quia peccata sunt materia remota Sacramenti Penitentiae, & materia ejus proxima sunt actus penitentis, qui sunt actus virtutis, nimirum virtus penitentis.

Secunda. Virtus definitio est: *Virtus est habitus qui facit bonum habentem.*

H. Ante Resp. suppono hic non esse questionem de virtute in larga significacione, in qua quævis perfectio, vel medietate ut robur, & sanctas, vel immediate ad operandum ordinata, ut activitas instrumenti, calor in igne, qualitas qua Caloris infundit in sublunaria, &c. dicitur virtus. Vel in qua sumitur per alius virtutis objecto aucta effectu, in quo sensu Aristoteles virtutem vocat *ultimo potentia, & miracula voluntarii*, id est, effectus virtutis, seu potentia Del. Et Joel. 2. legitur: *Ficus, & vinea dederunt virtutes ruris.* Hinc in praesenti questione est de virtute prout sumitur per aliqua dispositione, vi, aut facultate potentissimæ creature rationalis superaddita, perficiens eas ad elicendas operationes bonas ut tales. Hoc supposito,

tertia definitio: *Virtus est habitus electivus in mediocriter consistente, prout sapiens, & prudens definitio.* Ita Arist. loco mox citato. Hec definitio convenit solis virtutibus moralibus, ejusque intelligentia patebit, dum infra in hoc Exam. no. 10. & 11. explicabitur, quomodo virtus consistat in medio.

Quarta Virtus est *dispositio perfecti ad optimum* Ita Arist. 3. Phys. cap. 3. Sensus est, quod virtus sit qualitas, seu dispositio constitutiva perfecti, seu in esse perfecto, ac complexis potentiam ad eliciendum auctum: actus enim dicitur optimum potest. Quia actus est ultimum potentia completem, ut habeat commune Axioma.

QUÆR. III. Quidnam est subjectum immediatum virtutis?

III. Praetendenda sunt verba S. Th. hi q. 55. art. 2. in c. *Virtus humana, de qua loquimur, non potest pertinere ad corpus, sed tantum ad id quod est proprium anima.* Unde virtus humana non importat ordinem ad esse, sed magis ad agere, & ideo de ratione virtutis est, quod sit habitus operationis.

Ex quo q. seq. art. 1. in c. inferit, quod virtus humana est in potentia anime, sicut in subiecto imme-

diate, & proximo, non vero in essentia animae, nisi medietate, utpote quia juxta S. Thom. non est immediate operativa, sed operatur mediante operationibus, ut in corporibus sunt sanitas, pulchritudo, &c. in spiritualibus ipsa grata habitualis.

Resp. 1. Intellectus speculatorius, id est, sumptus

G 2
se

secundum se, & absque omni ordine ad voluntatem, seu ut præveniens motionem voluntatis, est subiectum virtutis secundum quid talis. Quales virtutes sunt, intelligentia, scientia, sapientia, &c., de quibus agitur in Philosophia, ubi videantur.

Ita S. D. hic q. 56. art. 3. in c. ubi notat, quod virtus sit duplex. Una simpliciter talis, qua nimirum facit actum bonum simpliciter, absolute, seu sine addito, redditique simpliciter bonum habentem, & non solum dat facultatem agendi, sed etiam facit quod aliquis recte ea facultate utatur, seu dat recum illius usum, ut patet ex prima, & secunda virtutis definitione ante data. Sicut justitia non solum facit hunc sibi promptam voluntatem, seu facultatem ad iusta operandum, sed etiam facit, ut iuste operetur. Alia est virtus secundum quid tantum, quia non reddit opus bonum, nec habentem bonum simpliciter, sed in quadam facultate tantum, compatiturque vita voluntatis, ut patet in Theologo peccatore, & talis virtus est scientia. Non enim dicuntur simpliciter aliquis homo bonus ex hoc, quod est sciens, vel artifex, sed dicuntur bonus solum secundum quid, puta, bonus grammaticus, aut bonus faber, quia scientia praesertim non respicit finem honestum, quem respicit virtus simpliciter talis.

Resp. 2. Intellectus, secundum quod habet ordinem ad voluntatem reficiendam, seu prout est mobilis a voluntate per boni honesti, & moralis affectum, sive intellectus practicus, est subiectum virtutis simpliciter, nam prudenter, & fidei Theologica formata. Ita S. Thom. loco mox citato. Et Ratio patet ex data prima definitione virtutis simpliciter talis, in qua dicitur *qualitas mentis*.

Declaratur exemplum datum de prudentia, & fide. Cum enim prudenter sit recta ratio agibilium, ait S. Th. citatus, requiritur ad prudenter, quod homo se bene habeat ad principia bujus rationis agentrum, que sunt fines, ad quae bene se habere hominem restituendum voluntatis. Fides vero potest considerari dupliciter. Primum, præcise, & secundum se, & ut est informis, & sic est virtus secundum quid, ac imperfecta. Secundo, ut formata per charitatem, que est in voluntate, & taliter habet rationem virtutis perfectæ, ac simpliciter.

Resp. 3. Appetitus sensitivus, tam secundum partem concupiscentiam quam irascibilem, prout est in homine potens politice obedire rationi, est subiectum virtutis simpliciter talis; non tamen membra externa. Ita S. Thom. hic q. 56. art. 4. contra Scotum. Ant. prob. & declarat.

IV. Prenotandum, quod appetitus sensitivus (quam Theologi sensibilitatem vocant) definitur, quod sit inclinatio ad bonum apprehensionem per sensum, sequitur enim cognitionem sensitivam in bruto, & in homine, sicut voluntas sequitur cognitionem intellectivam, & est inclinatio in bonum apprehensionem per intellectum, seu rationem, & ob id vocatur, appetitus rationalis. Est ergo appetitus sensitivus, quasi quidam impulsus vitalis in animali, quo ex iis, qui per sensum apprehendunt, se moveat, vel ad fugendum, vel ad prosequendum, ut patet in cane, cui dum ostenditur baculus, fugit; dum panis, accedit, & prosequitur.

Dividitur in partem concupiscentiam, & irascibilem, velut in facultates realiter distinctas. Concupiscentiam est, quo animal concupiscit bona per seipsum apprehensa, & abhorret a malis ipsi oppositis, habetque sex motus, qui dicuntur passiones, eo quod hanc cum alteratione, & passione corporis, nam amor, odium, desiderium, fuga, gaudium, & tristitia, seu dolor. Appetitus irascibilis est, quo animal conatur, & se excitat ad bona ardua, seu difficultas, & contra mala, quibus boni possesso, vel impeditur, vel turbatur. Et hac facultas est propugnatrix partis concupiscentiae, eamque defendit, & habet quinque impetus, sive pas-

siones, scilicet spem, desperationem, timorem, audaciam, & iram.

V. Ex quibus colligitur definitio passionis tradita a S. Th. quod nimis sit motus, seu commotio appetitiva virtutis sensitibilis ex imaginatione boni, vel malii cum transmutatione corporis. Et in hoc differit a motu, seu actu appetitus rationalis, seu voluntatis quod secundum se non infert alterationem corporis, v. g. amor voluntatis. Est enim duplex amor (quod proportionabiliter dicuntur de odio) unus intellectus seu affectus voluntatis, quo sibi complacet in bono per intellectum apprehenso. Nec de hoc hic est sermo. Alter sensitivus, & hic est passio appetitus sensitivi, qua sibi complacet in bono sensitivo, seu per sensum apprehenso. Proportionabiliter idem dicitur de duplice desiderio, quod in hoc differit ab amore, quod sit tantum boni absentis, amor vero boni absentis, vel presentis. Delectatio sive gaudium est solum de bono presenti, & possesso. Fuga habet se oppositum ad desiderium. Tristitia, seu dolor est affectus causatus ex apprehensione, num, sensitiva, malis presentis.

Ut explicetur dicti motus partis Irascibilis. Spes, ut passio, diffiniatur sic: *Est passio, qua appetitus tendit in bonum sensitibile futurum ardorem, seu difficile, adepto tamen possibile*. Sicut est contra desperationem est de impossibili, definitio quod sit *passio, qua appetitus recedit a bono ardore, adepto impossibili*, impossibilitate non metaphysica sed moralis, sicut ea dicimus impossibilita, que superant nostrum conatum. Spes est duplex, eo fere modo, quo diximus de amore.

Audacia definitur, quod sit *passio, qua appetitus insurgit in malum terrible, id est, magnum, fugandum & superandum*. Sicut audacia erigit animum contraria malorum, ex spe superandi, eo quod animal sentiat vires suas esse superiores malo; ita timor dejectus animalium ob difficultatem evadendi, quod animal sentiat vires suas esse minores, adeoque succumbit. Hinc timor definitur; quod sit *passio, qua appetitus succumbit ingranti malo, seu futuro terrible, ac vix evitabile*. De timore vide infra Tract. 7. Exam. 4. n. 62. Ira definitur ab Aрист. l. 1. de Anima c. 9. quod sit *appetitus arditus aperto cum furore, seu ebullitione sanguinis circa cor*. Dixi aperte, qui proprium objectum ire est vindicta, seu ultio injuria, non qualisunque sed aperte, quia iratus vult, ut injuriarum innotescat se esse illum, qui ob illatum injuriam noceat; ut sic eius illatae injuriae peniteat. De Ira vide plura infra Tract. 5. Exam. 5. n. 105. His scitici necessarii præmissi,

*Declaratur l. R. 3. cum S. Th. art. 4. cit. in cap. & ad 1. paucis transpositis. Irascibilis, & concupiscentia dupliciter considerari possunt. Uno modo secundum se prout sunt partes appetitus sensitivi communis nobis, & bruti, & hoc modo non competit eiis, quo sunt subiectum virtutis. Alio modo possunt considerari, in quantum participans rationem per hoc, quod natu sunt rationi obediens, & sic possunt esse subiectum virtutis humanae, sic enim sunt principium actus humani, poniturque ab Arist. in 3. Ethic. c. 10. in Irascibili fortitudine, que eam moderatur, & passiones ejus, v. g. audaciam, & timorem, definitaque fortitudine a S. Th. quod sit *virtus existens in Irascibili, coercitiva timoris, & audacie moderativa instantia periculis*. Et in Concupiscenti ponitur temperantia, qua cum moderatur, ac passiones ejus, nam concupiscentias, & deleterias, ac bene definitur, quod sit *virtus, qua moderatur appetitum circa desiderabilia secundum voluntum, & gustum, prout rectum ratione decet, ob speciem honestatem, que est in tali moderatione*.*

Declaratur hoc 2. S. D. assignans differentiam, cui in corpore, ac membris ejus non sunt virtutes, in R. ad 3. dicens: Alia ratione regitur corpus ab anima, & Irascibili, & Concupiscentiæ a ratione. Corpus enim ad naturum obedit animæ absque contradic-

tionem, in his in quibus natum est ab anima moveri. Unde Philos. dicit in 1. Polit. quod anima regit corpus despoticum principatu, id est, sicut Dominus servum. Et ideo totus motus corporis referuntur ad animam, & propter hoc in corpore non est virtus, sed solum in anima. Sed Irascibilis, & Concupiscentia non obedient ad naturum rationis, sed habent proprios motus suos, quibus interdum rationi repugnant: Unde in eodem libro Philosophus dicit, quod ratio regit Irascibilis, & Concupiscentiæ principiū politico, quo scilicet reguntur liberi, qui habent in aliquid propriam voluntatem. Et propter hoc ideo oportet in Irascibili, & Concupiscentiæ esse aliquas virtutes, quibus bene disponantur ad actum. Hac S. D.

VI. Resp. 4. Appetitus rationalis, seu voluntas, est subiectum virtutis simpliciter talis, ita ut esti non indigat habitu virtutis respectu boni proprii, saltem ordinis naturalis; bene tamen respectu boni divini, seu supernaturalis, uti & respectu boni alieni, etiam naturalis. Ita clare S. Thom. quest. cit. art. 6.

Ratio. Habitus ponuntur ad superandas difficultates, ut habet commune axioma, ut iis medianibus potentia, alias obiecto improportionata, illud attingat. Subsumo 1. Sed voluntas non habet difficultatem ad attingendum bonum rationis proprium, seu privatum, id est, sui suppositum, non solum physicum, sed morale, ac honestus ordinis pure naturalis; tum quia hoc non excedit proportionem, ac vires voluntatis, tum quia voluntas est ipsam, inclinatio rationalis, seu in bonum rationis, saltem proprium: quod autem est tale per se, non indiget fieri tale per aliud. Subsumo 2. Sed bonum supernaturale, seu divinum excedit proportionem voluntatis, etiam quod totam speciem humanam, & transcendit limites humanae nature, bonum vero proximi excedit quantum ad individuum, ut loquitur S. Thom. Eo ipso enim, quod voluntas est radicata in hoc numero supposito, determinatur per propriam differentiam individualē ad bonum proprii suppositionis. Ergo voluntas non indiget habitu virtutis respectu boni proprii moralis naturalis, quale bonum est v. g. moderatio propriarum passionum, quod proinde bonum respectu, & attingitur a solis virtutibus in appetitus sensitivo residentibus, ut ante dictum est. Et Ergo voluntas indiget habitibus virtutum, v. g. fidei, spei, caritatis, &c. respectu proprii naturalis, nimirum proximi, indiget virtute, quam obrem in ea ponitur justitia, & ejus species, de quibus infra.

Notat hic bene Contensonius noster, esse quasdam virtutes morales, non solum moderantur passiones, sed etiam respiciunt alterum, & ideo eas geminare necesse est, & alteram in voluntate, alteram in appetitu collocare. Sic humilitas, prout importat subiectum ad Deum, estime pars justitiae, residet in voluntate: prout vero moderatur inordinatum excellentiam appetitus, quo moderatio est bonum proprii suppositi, residet appetitus sensitivo: Sic liberalitas, & magnificencia, quatenus temperantie passiones pecuniarum inordinatae amantes, sunt in appetitu; quatenus vero se extundunt ad alios, in quorum utilitate sumptus fiunt, in voluntate recipiuntur.

Quero IV. Quæ est divisio Virtutis?

VII. De hoc Quasito agit Ang. Doctor q. 57. & seqq.

Resp. 1. Dividitur virtus in intellectualem, quæ perficit intellectum in ordine ad verum; & moralē, quæ voluntatem, & appetitum afficit ad attingendum honestum; & in Theologicam, quæ unicè occupatur circa Deum propter Deum.

Virtus intellectualem subdividit in intelligentiam primorum principiorum, sapientiam, scientiam, prudentiam, & artem. De quibus agitur in Philosophia. An virtus intellectualis sit simpliciter virtus,

vel secundum quid, vide in R. 1. & 2. ad Q. 3.

Virtus Theologica subdividitur in fidem, spem, & charitatem. De quibus infra in 2. 2. velut in proprio loco.

Virtus moralis (cui præter definitionem mox datum etiam convenit quadruplex definitio data in R. Q. 2.) dividitur in quatuor virtutes Cardinales, prudentiam, justitiam, fortitudinem, temperantiam. Quæ, ut explicat S. Th. q. de Virtut. art. 1. ideo vocantur Cardinales, quia super eas voltur tota conditionis humanae ratio, iisque velut cardibus universi vita honesta, & politica series & moles subinxia est. Fortitudinem, & temperantiam definitio est data ante Q. 3. n. 5. in Declar. prima. De Justitia specialiter agetur in 2. 2. q. 57. tract. 8. Prudentia, quæ a S. Chrysost. in Psalm. 13. merito vocatur *Lucerna anime, & cogitationum Regina, eorum, qua bona, & honesta sunt, Magistra*. Prudentia inquam bene definitur ab Aрист. & S. Thom. quod sit *recta ratio agibilium*, id est, virtus rectificans intellectum ad bene se habendum circa agibilium. Cum enim intellectus sit Rex, ac Dux appetitus, & voluntatis, ut recte agat, ac precipiat, aliqua virtute indiget; Et hoc est prudentia. Quæ subdividitur in monasticam, id est, personam privatum, & quasi solitariam, quæ respicit agibilium circa propriam personam, & in prudentiam gubernatorum, cuiusdam corporis policii, seu Commissarii: Et hoc posterior iterum.

Subdividitur in Oeconomicam, Politicam, & Militarem. *Oeconomica regit familiam sub uno quasifecto, & convicitu, ejusque finis est, filios riœ educare, servos bene uti, pacem in familia tueri, possessiones conservare, legitimo questui studere. Politica respicit plures familias ad constitutandam civitatem, vel regnum sub iisdem legibus convenientes; ejusque finis est pax, & tranquillitas publica. Tandem prudentia militaris, seu *Polemica* regit multitudinem hominum congregatam ad unum particularē negotium, scilicet ad hostes oppugnandos, ad vicem reportandam.*

Subdividitur Prudentia politica in politicas simpliciter dictam, quæ homines ut membra se ipsos regunt in obediendo Praefecti in ordine ad bonum communem; & in Architechtonicam, quæ est in ipso Principe, seu Regente, juxta tres celestes regimina modos; penes quos ex iterum potest subdividiri in *Monarchicam*, quæ multitudini præcess; *Aristocraticam*, quæ pauci, & *Magnates regunt*, *Democraticam*, quæ mulci, ut populus Remp. regunt.

Resp. 2. Virtus moralis solet etiam dividiri in heroicam, & communem, seu vulgarem. Prima est quæ prorumpit in actum, qui superat communem modum operandi humanum, qui actus etiam vocatur heroicus propter excellentiam. Altera est quæ elicit actum communem, & ordinatum.

Resp. 3. Virtus iterum alias summa acquisitæ, quæ nimis studio, seu labore, & iteratis actibus nostris acquiruntur, v. g. habitus temperantie acquisitus per frequentia jejuna; alias infusa, quas (ut dictum est ad Q. 2. n. 2. in prima definitione virtutis) *Deus in nobis sine nobis operatur*, seu infundit cum gratia justificantæ, cuius sunt proprietates, adeoque cum ea connexa, uti non solum sunt virtutes Theologicae, sed & morales, v. g. fortitudo, justitia, prudentia, &c. sic ut detur prudentia (idem est de fortitudine, & justitia) acquisita, & infusa.

Not. Virtutem posse esse infusam duplicit, nim. vel per se, vel per accidens. Per se infusa est, quando ex natura sua petit à Deo infundi, uti sunt virtutes Theologicae & aliae, quarum in natura nullum est principium, quo possint acquiri. Per accidens infusa est; quando ex propria natura haberet, quod per actus nostros acquiri possit, sed per accidentes ex aliis dispensatione. Dei infunditur; qualiter

ter Christo Domino, & Adamo virtutes ex genere suo acquisibiles fuerunt infuse.

QUÆRÒ V. Sunne in quouis homine tot virtutes morales infuse, quot acquizita? Et in quo subiecto resident, in voluntate, vel in appetitu sensitivo?

VIII. Resp. 1. In homine justo ad minus tot sunt virtutes infuse, quos acquizita.

Ratio. Quia eadem materie, que ut per rationem, & prudentiam naturalem, seu acquisitionem regulatae, sunt objecta virtutum moralium acquisitionis, ut regulatae per rationem supernaturalem, & prudentiam infusam sunt objecta formalis virtutum moralium infusarum: Sed haec objecta, etsi materialiter sicut idem, formaliter tamen species differunt, & penes ea ut talia virtutes diversificantur. Ergo.

Explicat hoc pulchrè Gonet noster per exempla. **Moderatio** passionum, & delectationum gustus, & tactus, & prudentiam naturalem, seu acquisitionem regulatae, sunt circa passiones sunt, ut temperantia, fortitudo, &c. in medio rationis; illae vero quo immedietate, & directe versantur circa actiones, ut justitia, ejusque partes, seu species, &c. secundum rationem suam specificam in medio rei. Ante Proba.

XI. Not. Quod Theologi in virtutibus distinguunt duplex medium; Unum rationis, alterum rei. Primum est, quod non ex rei natura est praefixum, nec est pro omni homine, loco, & tempore fixum, & determinatum, sed variatur, variatis loci, temporis, ac personæ circumstantiæ, ideoque non est idem apud omnes homines, v. g. ponamus quod comedere bovem sit medium, ac proportionatum giganti, quia non est plus nec minus debito: attamen respectu alterius hominis non erit medium, sed excessus: si vero dicto gigante solim apponetur unus assus ansa, vel lepus, esset defectus: necesse ergo est, ut inter haec extrema, scil. inter defectum, & excessum sit medium. Ex quo ab oppido patet, medium rei esse illud, quod ex natura rei est fixum, & pro omni homini, ac loco idem. Hoc notato,

Prima pars, quod scil. omnis virtus moralis consistat in medio, patet ex eius tercia definitione superius ad Q. 2. data, & clare docetur a S. Thom. cit. q. 64. art. 1.

Ratio. Medium constituendum est ibi, ubi potest peccari per nimium, vel per parum, id est, per excessum, vel per defectum: Sed sic potest peccari in obiecto cuiusvis virtutis moralis, ut patet indicative. Ergo.

Secunda pars: Quod scil. Virtutes morales, quo sunt passiones, habeant medium rationis, docetur a S. Thom. cit. q. 64. art. 2. & constat etiam ex dictis Cuius.

Ratio en. Quia eorum medium taxatur a ratione, seu prudenter, & variatur juxta variationem temporis, & personarum, immo iuxta diversitatem complexionis eisdem persona pro diverso tempore, ut patet in temperantia, qui non semper eadem cibi quantitas etiam eidem homini est accommodata. Idem est de fortitudine, cui non potest una certa regula præfigi ad aggrediendum ardua. Ergo.

Tertia pars, quod scil. Justitia patet medium rei, docetur a S. D. ibidem.

Ratio. Quia obiectum justitiae est indivisible, & ad nullius circumstantie variationem variable, cum ex natura sua peccat, ut redditur tantum, quantum debetur (si fieri possit) faciendo: equalitatem rei ad rem, & qualitatem, inquit, vel arithmeticam, seu quantitatem ad quantitatem, quam tenet justitia commutativa, sicut mutuanti decem florenes debet reddi decem: vel equalitatem proportionis ad proportionem, quam tenet justitia distributiva, que non dat cuilibet equaliter sed juxta meritum & dignitatem: ita ut habent meritum ut duo, detur premium ut duo: habenti meritum ut viginti, detur premium ut viginti.

Ad 1. contra 2. p. Spirituale nequit recipi in corpore: Sed appetitus sensitivus est corporeus: dicta autem virtutes sunt spirituales, cum sint propriae gratiae sanctificantes, quia spiritualis est. Ergo.

2. In definitio virtutis superius data dicitur, quod sit qualitas mentis: Sed appetitus sensitivus non est mens, ut constat. Ergo in eo nulla est virtus spiritualis.

Ad 1. N. maj. & oppositum patet in anima rationali, que recipitur in corpore. Vel dist. maj. ne quis recipi in subiecto corporeo; ut ab eo perficiatur, seu ex sua indigentia, C. maj. ut subiectum perficiat, & eveniat, seu ex indigentia subiecti, N. maj. & concessa min. dist. similiter cons. Vel alter dist. maj. Spirituale quod eminenter, & ut quo non est corporeum, C. maj. si sit, ut à pari ei Philosophus constat, di anima rationali, N. maj. & sic dist. min. N. con.

Ad 2. patet in forma Responsio supra in explicatione ejusdem definitionis in hoc Exam. n. 2.

virtutis moralis debet esse inter duo extrema, quorum unum sit defectus, alterum excessus: Sed, licet in potentia possit esse defectus, neque tamen esse excessus; quantumcumque enim quis doleat, peccatum semper maiore dolore est dignum. Ergo.

Idem potest obiectum virtute Religionis, que est virtus moralis, ejusque actus & objectum est cultus divinus, in quo non potest esse excessus: quia Deus semper majoris cultu dignus est. Ergo.

Ad Oppos. De Peccantia dist. ultim. min. In ea non potest esse excessus præcisus quantum est ex parte objecti, C. min. quantum est ex parte subjecti, N. min. & cons. Licet ergo objectum peccantia, scil. peccatum, majors semper dolore dignum sit, contingit tamen propter dolor! ex parte subjecti peccantia, ut aliqui de insignissimis peccatis minus, ac patet, doleant, sicut est defectus: vel quod propter ea mortorio, ac angori se intemperiant, ut exemplo Caini, & Proditoris Iudez de spe venientia desperantes suicidie fiant, & crepent medi. Cum ergo omnis peccantia circa se ipsum versetur puniendo se: omnis autem peccatum punitur a S. Thom. in 4. dist. 4. q. 1. art. 1. q. 4. prudentia debet moderari, medium seu moderamen in peccantia statuendum est peccantia.

Eodem modo R. ad titulum de Religione, quia etiam in cultu Dei ex parte subjecti coletis sapientia deficitus, vel excessus, si ni si, falsus Deum colatur pro vero, ut faciunt Ethnici & Paganii: vel licet colatur verus Deus, non tamen colitur modo honesto, debito, & convenienti, sed vel superfluo caromenis a Deo rejectis, ut faciunt Iudei: vel ad salutem animalium non conducuntibus, & in errore contra fidem fundatis, ut faciunt Turci, & Hæretici.

Contra hanc solutionem fortis est instantia. In exercicio Virtutum Theologicarum etiam potest esse excessus ex parte subjecti, vi. g. amantis, sperantis, credentis, ut si quis continuato amoris divini, & contemplationis exercitio ita insisteret, ut inde debilitaret corpore, heretique impotens ad plures, vel si quis nimium de bonitate divina confidens presumeret se beatitudinem consecuturam sine labore & meritis. Subsumo: Sed propter hoc virtutes Theologicae non sunt morales. Ergo nec Peccantia, Religio, &c. idest sunt morales. Vel data soluta non subsistit. Pro solutione hujus Instantie.

QUÆRÒ VII. Virtutes Theologicae consistuntne in medio?

XII. Resp. cum S. Thom. hic q. 64. art. 4. Per se & ex parte obiecti non consistunt in medio, sed solùm per accidens, & ex parte subjecti.

Ratio. Quia ex parte obiecti in exercitio harum virtutum non potest peccari per excessum, sed solùm ex parte subjecti, ut probat facta Instantia. Unde S. Thom. cit. art. 4. in sec. cont. sic arguit: In omnibus, in quibus consistit virtus in medio, contingit peccare per excessum, sicut & per defectum: Sed circa Deum, qui est obiectum virtutis Theologicae, non contingit peccare per excessum, dicit enim Eccles. 43. Benedicentes Dominum, exaltate illum, quantum potest: magis enim omni laude. Ergo virtus Theologica non consistit in medio.

Decorat hoc in cap. dicens: Numquam potest hominum diligere Deum, quantum diligit debet; nec tantum credere, aut sperare in ipsum, quantum debet. Unde multo minus potest ibi esse excessus, & sic bonum talis virtutis non consistit in medio, sed tanto est melius, quanto magis acceditur ad summum. Et hanc S. D. dicit esse mensuram ex parte ipsius virtutis Theologicae, nimirum Deum ipsum. Subdit: Alio Regula vel mensura virtutis Theologicae est ex parte nostra; quia etsi non possumus ferri in Deum, quantum debemus, debemus tamen ferri in ipsum credendo, sperando & amando secundum mensuram nostræ conditionis. Unde per accidens potest in virtute Theologica considerari medium, & extrema ex parte nostra.

Opono contra 1. p. Peccantia est virtus moralis; Sed haec non consistit in medio. Ergo non omnis virtus moralis consistit in medio. **Prob. Min.** Medium vir-

tionem. Similiter etiam fides incedit media inter contrarias haereses. Nam confiteri in Christo unam personam, & duas naturas, medium est inter haeresim Nestoriani, qui assertit duas Personas, & duas naturas, & haeresim Eutychiani, qui dicit unam Personam, & unam natum. Ergo virtus Theologica consistit in medio.

Ad hoc S. Th. ibidem ad 3. ait: Spes est media inter presumptionem, & desperationem ex parte nostra, in quantum scil. aliquis presumere dicitur ex eo, quod sperat à Deo bonus, quod excedit suam conditioem; vel non sperat, quod secundum suam conditionem sperare possit; non autem potest esse superabundantia spei ex parte Dei, cuius bonitas est infinita. Similiter etiam fides est media inter contrarias haereses, non per comparationem ad objectum, quod est Deus, cui non potest aliquis nimis credere, sed in quantum ipsa opinio humana est media inter contrarias opiniones. Hac ibi.

Ex his Instancia ante q. 7. facta solvit in forma:

Potest esse excessus ex parte subjecti, per accidentem respecti, C. maj. per se respecti, N. min. & concessa min. N. con. Disparitas ergo est, quia distincta subiecta ingreditur ipsam rationem virtutis moralis.

Ergo respicetur ab ea per se. **Prob. ant.** Virtus moralis respicit suum objectum ut regulatum regula prudenter humanæ, saltem infuse, que est infinita, &

per se considerat omnes conditiones individuas, inter quas est conditio subiecti, quod proinde etiam debet respici a peccantia, quae eligit dolere de peccatis secundum reglam rationem, quando, quomodo, & quatenus oportet: Ergo si quod medium in ea statuitur, etiam ex parte subjecti, hoc simili se tenet ex parte obiecti. Verum virtutes Theologicae per se solùm respicunt objectum ut regulatum, & mensurantur a divina perfectione, quae est infinita: unde numquam attingunt objectum suum ita ut non sit melius magis, & magis illud attingere. Ergo ex natura sua non habent extrema, nec medium, sed merè per accidens ex imperfectione subiecti.

QUÆRÒ VIII. Quomodo intelligitur altera virtutis proprietas, scil. connexio earum? **Ante R.**

XIII. Non. non est hic questionem de virtutibus intellectibus, has enim non esse necessario connexas, patet: cum in Philosopho peccatore sit scientia sine prudenter, & ars possit esse sine scientia: nee esse questionem de Theologis, nam de fide est, fides, & spem (nim. informem) posse esse sine charitate, ut probat S. D. hic q. 65. art. 4. & patet in peccatore fideli, & non desperante. Sermo ergo est de virtutibus mortalibus, non quidem infuse (cum enim omnes sunt proprietas gratiae, omnes simili sunt inter se & cum gracia) sed de acquisitis & naturalibus. Et hac adhuc duplicitur possunt considerari, 1. In statu imperfecto, 2. In statu perfecto. Quod S. D. cit. art. 1. sic explicat: *Virtus moralis imperfecta, ut temperantia, vel fortitudo, nihil aliud est, quam aliqua inclinatio in nobis existens ad opus aliquod de genere bonorum faciendum, sive talis inclinatio sit in nobis à natura: sive ex auxiliis, & hoc modo accipiendo virtutes morales, non sunt connexas. Videntur enim aliquae ex naturali complectione, sive ex aliqua conseruandae esse promptam ad operam liberalitatis, qui tamen non est promptus ad opera caritatis. Perfetta autem virtus moralis est habitus inclinans in bonum opus beati agendum, & sic accipiendo virtutes morales, dicendum est, eas connexas esse.*

Dixi. *Est habitus*, quia virtus imperfecta potest dici quod sit in subiecto per modum dispositionis mobilis, & non tribuit firmam facultatem vincendi tentationes, & alia qua rectitudinem impediunt, si vero firmat tribuit, & est virtus perfecta.

Notat ulterior S. Thomas, Virtutes Cardinales posse accipi primo tamquam generales quasdam conditiones ad quodvis perfectum virtutis opus concurrentes, sic ut discretio pertineat ad prudenter, rectitudinem ad justitiam, moderantia ad temperantiam, firmitas animi ad fortitudinem. Et secundum hoc manifeste appetit ratio connexionis; quia perfectum virtutis opus debet

bet esse discretum, rectum, moderatum, & stabile. Possunt secundo accipi haec virtutes magis propriæ, nam, pro specieibus habitibus, quorum cuiuslibet statum proprium correspondet objectum, circa quod affectum refficitur. Et in hoc sensu pro decisione quesiti,

Resp. Virtutes morales acquisitæ in esse perfectæ ita inter se sunt connexæ, ut qui una caret, nullam in statu perfecto habeat. Ita clare S. D. q. 65. art. 1. probat ex S. August. Gregorio, Tullio, contra Scotum.

Ratio S. Thomæ. Prudentia perfecta non est sine comitatu omnium virtutum moralium: Sed perfecta virtus moralis nequit esse sine perfecta prudentia, cum iuxta definitionem sit habitat electivus prout prudentia dictaverit. Ergo. *Maj. prob.* Principium, quo fundamentaliter nimirum perfecta prudentia, est appetitus perfecte refficitur circa fines: Sed hic non habetur, nisi homo habeat omnes virtutes morales, cum nulla sit quæ non aliquid contribuat ad perfectam, ac integrum appetitus refficitur. Ergo. *Maj. prob.* Prudentia iuxta suam definitionem est recta ratio agibilium seu eligibilium (ubi N. B. quod electivus sit circa media, sicut pœnia intentio est circa finem): Sed nequit esse recta ratio eligibilium, nisi appetitus sit ratificatus, id est, rectè affectus circa fines, quia eligibilita, seu media dependent ab intentione finis. Ergo.

Declaratur ultimus. Per virtutem moralem perfectam intelligi debet illa, quæ est in tali statu, ut tribuit non solum vim prompti, & delectabiliter orandi, sed & firmam facultatem omnibus refficitur corrumptibus obstantibus: Sed id nequit, nisi habeat omnes virtutes morales. Ergo. *Min. prob.* Experiencia probat quod homo mansuetus fiat crudelis ex libidine, seu ex defectu virtutis castitatis. Sicut David fuit mitissimus, & tamen ex impudico amore Bethsabeæ, ejus maritum expulxit neci. Justus Iudeus si non sit simul liberalis, sed avarus, muneribus facilem corrumputur. Homo fortis sed voluptuosus, facilem voluptatum illecebret, ut constat in Annibale, quem non Romana virtus, sed Capuana dilectio frigerunt. Ergo ni homo habeat omnes virtutes morales, numquam habebit rectum appetitum, nec firmum iudicium de bono.

Ex his colliguntur, quod materies morales ita inter se sunt connexæ, ut defectus unius redundet in aliam. Item omnes virtutes acquiri vel deperdi simul, non quidam quoad substantiam, sed quoad statu perfectionis: adeoque non posse impensè coli perfecte unam, nisi habeantur omnes, si nim, sint tales, quarum subiectum est capax.

XIV. *Oppon.* Tota definitio virtutis convenit temperantia sine fortitudine. Ergo potest sine ea acquiri.

a. Una scientia potest acquiri sine alia, ergo & virtus.

3. Virtutes, de quibus hic agitur, non acquiruntur nisi per proprios actus: Sed potest homo exercere actus unius virtutis sine actu alterius. Ergo & acquirere unam sine altera. *Min. prob.* Pauper potest exercere actum humilitatis, non tamen potest actum liberalitatis, ac magnificenter, & si conjugatus sit, nequit exercere actum virginitatis: immo omnium virtutum objecta non simul occurrit. Ergo.

4. Fundamentum data resolutionis est valde ruinosum; Prudentia enim est prior virtutibus moralibus, cum haec per illam acquirantur. Ergo prudentia est perfecta sine illis.

Ad 1. dist. con. Ergo potest acquiri in esse imperfecto C. in esse perfecto, N.

Contra Nihil reale advenit uni virtuti ex societate alterius. Ergo.

Dist. ant. In resto, C. in obliquo, N. Status ex ego ille perfectus habetur, non per novæ intrinsecæ perfectionis adventum, sed per simultaneam aliarum virtutum in eodem subiecto coexistentiam. Sicut cum socio potest quis trahere currum, quem non potest quantum ad id, quod est materialeinies, nonenim habent

cum aliis virtutibus, non sive illis.

Ad 2. N. cont. Quia scientia (idem est de artibus) versantur circa materias disparatas, & in una simplici mensura non adiunantur.

Contra. Subiectum varii perfectionibus partialibus perfectibile potest perfici ab una sine alia, ut patet in scientiis.

Dist. ant. Si perfectiones non sint connexæ, C. secus.

Ad 3. dist. min. & cons. sicut ad 1. Ad prob. dist.

ant. Non possit exercere actum liberalitatis, magnificenter, virginitatis extermum, C. ant. internum, subdist. absolutum, C. ant. conditionatum, ut si nim. habetur occasio & facultatem, aut si suo statu conueniet, N. ant. Et hoc sufficit etiam quod virginitatem quoad formale in conjugato. De quo vide *Tract. 5. Exam. 2.* ante n. 27. Quamvis forte melius dici possit, non hic loquuntur de virtutibus subjecto non repugnantibus, ut ante dictum est. Etili actus conditionati sufficient etiam ad acquisitionem illarum virtutum, quæ non occurrit, nisi in certo statu, uti sunt predictæ: aliarum autem præcipuarum virtutum omni statu communiam materiam, & objecta facili cuivis occurrunt, etiam simul in uno saepè negotio, simul, inquam, si non simulata physica, & in unoce instanti, saltem simulata morali, seu brevi temporis spatio.

Ad 4. Prudentiam esse alias virtutum priorum, & posteriorum; priorem in genere cause directiva, posteriorem in genere cause dispositiva. Vel, es priorum in esse imperfecto, posteriorem in esse perfecto. Et hoc ab rationes adductas.

Scotus ut suam sententiam salvet, docet, tot esse prædictas species distinctas, quot sunt virtutes morales, ita ut alia sunt prædicta regulativa justitia, alia temperantia, &c. Sed refutatur a Gonet hic disput. 6. art. 2. §. 2. ubi videri potest.

QUÆRERO IX. Virtutes morales acquisita retainente veram rationem virtutis sine charitate?

XV. Resp. Vera virtutes quoad essentiam seu substantiam possunt acquiri ac conservari sine charitate, v. g. Justitia, Temperantia, Fortitudo, &c. non tamen virtutes simpliciter & perfectæ tales, seu quoad statu perfectionis. Ita S. Doctor q. 65. art. 2.

Ratio utriusque partis. Per frequentatos actus acquiritur habitus: Sed homo in peccato mortali, adest, sine gratia, & charitate existens, non semper operatur male, sed potest se exercere circa virtutum moralium, v. g. Justitia, Temperantia, &c. materias, ut ipse S. D. exemplificat in Gentilibus justitiam servantibus. Ergo potest acquirere aliquem habitum. Sed haec habitus respicit determinatum objectum, quod est de genere honorum, eaque convenient definitiones virtutis superioris ad quæst. 2. traditæ. Ergo est virtus, non perfecta, quia non habet adjunctionem hæc enim corrumptitur per peccatum, nec facit habentem simpliciter bonum; nemo enim in peccato mortali existens potest dici simpliciter bonus, & caret ordine ad ultimum finem verum, tam naturalem, quam supernaturalem, saltem quantum est ex parte operantis. De quo vide *Tract. 3. Exam. 1. quæst. 3. num. 7. ad oppos.*

2. Præterea charitas est forma virtutum perfectiarum. De quo vide *Tract. 7. Exam. 5. n. 73.* uti & de fine informi, *ibid. Exam. 1. num. 2. R. 2.* Ergo sine charitate est virtus saltem imperfecta, attamen vera quoad substantiam, respiciens finem ultimum verum saltem ex parte operis. Imperfecta, inquam, & quidem tam imperfecta, ut vix mereatur nomen virtutis, utpote habens potius statum dispositiæ, quam habitus, cum faciliter sit mobilis à subiecto ob pravam appetitum dispositionem, quia non habet firmam facultatem obstantibus omnibus reffitudinibus appetitus impeditibus.

Dist. ant. In resto, C. in obliquo, N. Status ex ego ille perfectus habetur, non per novæ intrinsecæ perfectionis adventum, sed per simultaneam aliarum virtutum in eodem subiecto coexistentiam. Sicut cum socio potest quis trahere currum, quem non potest quantum ad id, quod est materialeinies, nonenim habent

bunt

bunt in futura vita locum concupiscentia, & delectationes ciborum, & venereorum, neque etiam timores, & andacie circa pericula mortis, neque etiam distributions, & communicationes rerum, quæ veniam in usum presentis vita: sed quantum ad id, quod est formale, remanebunt in Beatis perfectissime posse habere vitam, in quantum ratio natuscussione perfectissima erit circa ea, quæ ad ipsam pertinent secundum statum illum. Hæc Sanctus Doctor.

Resp. 2. ad 2. part. cum S. Thom. q. cit. art. 2. Virtutes intellectuales post hanc vitam manent quidem in omnibus quoad formale, quod est in ipsis, minimum quoad species intelligibiles in intellectu possibili seruatæ: non tamen quoad materiale, id est, quodphantasmata: è quibus species per intellectum agentem extrahuntur. Quia in patria non fit cognitio per conversionem ad phantasmata, sed videbimus Deum sicut est, & omnium ad statum nostrum spectantia, in ipso Deo, seu in essentia divina, ut in specie, mediana lumine gloria.

Resp. 3. ad 3. part. cum S. D. q. cit. art. 3. & 4. In patria non manet fides, nec spes, sed charitas.

Ratio. Non fides propriæ observatatem, que non stat cum clara visione. Unde S. Aug. serm. 27. de Verb. Apost. ait: *Quid est fides? Credere quod non videt.* Deinde non spes. *Quod enim videt quis, tenet ac possidet, quid sperat?* Rom. 8. Spes enim est de bono ardito ac difficultate, adequo tamen possibili, quod non est respectu Beatorum, utpote qui jam sunt in possessione Beatitudinis. Sed charitas *nunquam excedit*, ait Apostolus 1. Corinth. 13, nec evanescatur per glorie perfectiōnem, sed eadem numero manet, sit S. D. art. 6. cum de ejus ratione non sit aliqua imperfeciō: potest enim esse habiti, & non habiti, visi & non visi.

EXAMEN II.

De Vitiis, & Peccatis, eorumque distinctione, causis, & effectibus.

S. Thom. 1. 2. q. 71. usque ad quæst. 90. exclusiō.

Dicitur nam hanc Confessori esse scitu necessaria, patet ex R. ad q. 1. Exam. precedenti. Unde

QUÆRERO I. Quid est vitium? Estne idem quod peccatum? Estne omne vitium, & peccatum contra naturam hominis?

XVII. Resp. 1. Vitium recte sic definiri potest: *Est mala qualitas mentis, qua male visatur, qua non uult.* Vel est *Dispositio imperfecti ad peccatum.* Quæ definitions intelligenti opposito modo ad definitiones virtutis in Exam. precedet, ad q. 2. data. In qua nim. virtute, sicut inventur bonitas, ita in vito, & peccato est malitia. Quæcumq; formaliter sit mera privatio bonitatis, dicetur infra.

Resp. 2. In communi modo loquendi vitium, & peccatum sumuntur quidem pro eodem, atamen propriè loquendo non sunt idem. Vitium enim significat habitum, vel dispositionem permanentem; peccatum vero significat actum, qui ab habitu viatorio procedit, vel eum generat.

Resp. 3. Omne vitium, & peccatum est contra naturam hominis, non quidem sensitivam, quam (pro dolo?) sequuntur multi nimis, sed rationabilem.

Ratio. Quia, ut loquitur S. Thomas hic q. 71. art. 2. omne vitium, & peccatum est contra ordinem rationis, qua homines sumus, & a natura distinguiuntur. Ergo.

XVIII. *Oppon.* 1. contra 3. R. Potentia peccandi est homini naturalis. Nam Sap. 12. dicitur: *Erat naturalis malitia eorum.* Ergo peccatum non est contra, sed juxta naturam.

2. Si peccatum est contra naturam hominis, sequitur quod sit ei violentum.

3. Aliqua peccata, nim. bestialitas, sodomia, &c. dicuntur in hoc ab illis differe, quod sint contra naturam. Ergo non omnia.

Ad 1. N. ant. Quia posse peccare non est potentia, sed defectus potentie: homo ergo nullum habet pertinaciam ad peccandum ordinatum. Illud Sap. 12. intelligitur, vel de peccato originali, quod cum natura traducitur, vel si de actuali & personali, ut natura accipitur pro eo quod est consuetudinarium. Quia ut dicit solet, *consuetudo est altera natura.*

Ad 2. N. reg. quia violentia juxta physicos, debet esse ad extrinsecum passo positivo resistente, ut patet in motu lapidis sursum: voluntas verò cum peccat, se ipsam ad intrinsecum ad bonum sensibile inclinat: licet etiam interdum externa movientia, v. g. obiectum, diabolus, mundi voluptates, &c. non desint. Unde est illud: *Mundus, Caro, Democritus, diversa movent prella.*

Ad 3. dist. ant. Differunt, quod sint contra naturam ex ratione quadam speciali. C. ant. ex ratione generali tantum, N. ant. & cons. Vitia ergo, & peccata in hoc non differunt, quod aliqua sint, alia non sint contra naturam, sed in hoc omnia convenient, hominemque ordinis rationis inverso faciunt comparari jumentis insipientibus. Habent tamen hoc sodomitæ, & bestialitas, quod dicuntur peccata contra naturam ex ratione etiam speciali, & per Antoniam: eo quod habeant maximum, & gravissimum irupitendum, repugnantem homini, non tantum secundum spem, ut homo est; sed etiam secundum genus, & ut animal est, cum etiam bruta a similibus abhorrent: ut non immobilitas bestiæ dicitur, hominem per ea fieri bestiæ bestiæ.

QUÆRERO II. Quid est, & quomodo definitur peccatum?

XIX. Resp. cum S. Thom. hic q. 71. art. 6. S. Aug. l. 22. contra Faust. cap. 27. *Est dictum, factum, vel concupiscentia contra legem eternam.* Ubi tamen N. B. quod dictum, factum, vel concupiscentia non sumatur hic pro rebus dictis, factis, vel concupiscentiis actibus, qui secundum se sunt materiale peccata, & disformitas ad legem in iis reperit, est forme.

Data definitio convenientem peccato veniali, & peccato omissionis?

Ratio dubitandi est, quia juxta S. Thom. peccatum veniale non est contra, sed *præter legem*, & in peccato omissionis nihil fit, nihil dicunt, sed solum aliquid omittunt. Quo non obstante Affirmo utrumque, sic ut illa: definitio prima quidem convenientem peccato mortali, secundarii quidem peccato veniali: nullum enim peccatum est, quod non sit contra aliquam legem, saltem imperfecte. Unde quando S. Thom. docet, peccatum veniale esse præter legem, non negat esse contra, sed aliquid ita loquitur; quia non est perfectè contrarium, at, finem legis, qui est charitas, juxta illud Timoth. 1. *Finis præcepti charitas: utpotest cum qua stat, nec eam destruit.*

Peccato omissionis data definitio convenit in hoc sensu ut sit non dictum, non factum, non concupiscentia, juxta legem Dei eternam. Unde haec negotiations in illa definitio virtualiter subintelliguntur. *Ratio.* Quia in moralibus negotio sepe reputatur pro facto, juxta illud S. Ambrosii, *Si non pati, occidisti, nim. esurientem, cum potuisti.* Ex his soluta est ratio dubitandi. Quid sit lex eterna Dei, dicetur infra de Legibus.

Xx. *Quid si omne peccatum sit contra aliquam legem (ut dixisti in definitione) & lege prohibitum, quomodo ergo salvus illud antiquum Axioma, *Non omnia sunt mala, quia prohibita, sed aliqua sunt prohibita quia mala.* Ergo aliqua sunt mala ante prohibi-*

bitur